

Sammen løfter vi høyere yrkesfaglig utdanning

Kunnskapsdepartementet

Larvik, 13.06.2023

Innspill til profesjonsmeldinga

HØY (tidligere Rådet for offentlige fagskoler) takker for muligheten til å komme med innspill til profesjonsmeldinga. I vårt innspill vil vi peke på noen hovedanbefalinger i tillegg til betraktninger basert på «Grunnlag for innspel til melding til Stortinget om profesjonsutdanningene (profesjonsmeldinga)», fra Kunnskapsdepartementets sider.

Innhold

Innspill til profesjonsmeldinga	1
1. Hovedanbefalinger	2
2. Forståelsen av begrepet profesjon	2
3. Fagskoler, faghøyskoler og nivå i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR).....	2
4. Kapasitet	3
4.1 IKT	3
4.2 Helse	4
4.3 Utdanning	4
5. Praksis	4
6. Fleksible og desentraliserte utdanninger	5

1. Hovedanbefalinger

HØY mener at høyere yrkesfaglig utdanning (HYU) har en viktig rolle å spille i framtidens profesjonsutdanning, og at vi som sektor sitter med verdifulle erfaringer og kompetanse for hvordan man lykkes med å utdanne studenter til yrker og profesjoner.

HØY er av den formening at UH-sektoren har mye å lære av fagskolene og måten man integrerer studiene med relevant institusjon eller bedrift. Rådet mener også at det kan være hensiktsmessig å se mer konkret på broene mellom UH og HYU.

HØY mener også at det vil være hensiktsmessig å vurdere å justere en del av høyere yrkesfaglig utdanning slik at de kvalifiserer til profesjonsstudier og eventuelt at enkelte profesjonsstudier også kan tilbys i fagskolesektoren.

2. Forståelsen av begrepet profesjon

HØY ønsker å utfordre forståelsen av profesjonsbegrepet. Om vi tar utgangspunkt i de ulike innspillene som har kommet under innspillmøtene til profesjonsmeldingen gjennom vinteren, ser vi at det benyttes en relativ snever definisjon av profesjonsbegrepet. Sterkt forenklet er en profesjon et yrke, men det eksisterer mange ulike definisjoner, både på norsk og internasjonalt.

Begrepet "profesjon" i sin aller snevreste betydning inkluderer at tittelen er beskyttet, eksempelvis lærer, psykolog, lege og advokat. HØY vil argumentere for at det er lite hensiktsmessig å operere med en snever definisjon av profesjon i en tid der kompetansebehovet er i stadig endring, og man har en alarmerende mangel på fagkompetanse innen helsesektoren, industrien og i møte med digital og grønn omstilling.

3. Fagskoler, faghøyskoler og nivå i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR)

Det er bred politisk enighet om at vi må styrke høyere yrkesfaglig utdanning (HYU) i Norge for å sikre en arbeidsstyrke som har høy og relevant kompetanse og god omstillingsevne. Skal vi få til dette må vi se utdanningssystemet i sin helhet og sørge for at de ulike sektorene komplementerer hverandre, noe NOKUTs anbefalinger i evalueringen av NKR legger til rette for. Fagskolene, med sin erfaringsbaserte og praksisnære tilnærming, har et klart definert samfunnsoppdrag som svarer på arbeidslivets skiftende behov.

Vi har lenge hatt en situasjon i Norge hvor flere fagskolestudenter tar HYU tilsvarende NKR nivå 6, men læringsutbyttebeskrivelsene justeres ned til nivå 5 for å tilpasse seg lovverket, hvor høyere yrkesfaglig utdanning har vært låst til nivå 5.1. og 5.2. Studentenes faktiske kompetanse etter endt HYU har følgelig ikke blitt formelt anerkjent. Ikke å kunne vise til at ansatte innehar rett kompetanse har i noen tilfeller gitt bedriftene utfordringer i anbudskonkurranser.

Dette har skapt problemer for den enkelte under og etter utdanning, for bedriftene og for samfunnet. Det er derfor svært gledelig at NOKUT sin evaluering av NKR systemet (24.5.2023) så tydelig anbefaler at høyere NKR nivå (over 5) åpnes for HYU.

Skal utdanningssystemet fungere på en god måte og dimensjonering være mulig å justere i henhold til behov i samfunnet, så er det viktig å legge til rette for et dualsystem. Vi trenger en beskrivelse av høyere yrkesfaglig utdanning på NKR-nivå 6-8, som skiller seg fra universitetstilbudene.

Læringsutbyttet forutsettes å være på samme nivå og den generelle kompetansen bør være lik. Kunnskap og ferdigheter innen yrkesfaglig utdanning må vektlegge erfaringskompetanse og faglig kunnskap der den akademiske utdanningen vektlegger forskning og teori.

4. Kapasitet

HØY foreslår:

- å justere en del av høyere yrkesfaglig utdanning slik at de kvalifiserer til profesjonsstudier
- å vurdere å tilby enkelte profesjonsstudier i fagskolesektoren

Utsynsmeldinga er klar på at kapasiteten i fagskolesektoren kan utnyttes bedre, og at en må se på muligheter for å utdanne en større andel av befolkninga i de yrkene der det er størst kompetansebehov. Fagskolene er svært langt framme på å tilby fleksibel og desentralisert utdanning, ofte helt nettbasert, eller i en kombinasjon av steds- og nettbasert. For den del av befolkninga som ikke kommer rett fra videregående opplæring, og som gjerne er etablerte i jobb og med familie, er fleksibilitet med hensyn til lokasjon, og mulighet for å studere på deltid essensielt. Om en legger til grunn at det i relativt nær framtid vil bli mulig å oppnå en form for yrkesbachelor på NKR-nivå 6, mener HØY at det vil være mulig for fagskolene å levere på arbeidslivets uttalte forventninger og behov.

HØY mener at fagarbeideren og kompetanseutvikling av fagarbeideren er en av løsningene på de store utfordringene i samfunnet. Derfor er det viktig at man fokuserer på oppgavedeling, åpner for flere yrkesgrupper i ulike sektorer og utreder om man burde utvide begrepet "profesjon" til å også gjelde andre yrkesgrupper. HØY foreslår også at profesjonsstudier kan flyttes til fagskolesektoren, der det er andre opptakskrav med blant annet større vekt på realkompetanse og ofte velfungerende opplæring gjennom praksis.

4.1 IKT

Kompetansebehovsutvalgets nylig lanserte temarapport *Framtidige kompetansebehov: Utfordringer for grønn omstilling til arbeidslivet* (12. juni 2023), peker på den såkalte «knapphetsutfordringen» hva gjelder ingeniører, IKT-spesialister og fagarbeidere. Disse anses som sentrale yrkesgrupper for utvikling av ny teknologi for grønn omstilling. Søkertallene til ingeniørutdanningene har sunket de siste ti årene, men det har vært stabile og økende søkertall til fagskolenes IKT-utdanninger, og de ekstra bevilningene til noen av fagskolenes «grønne» utdanninger kunngjort av KD den 6. juni 2023,

speiler hvor viktig det blir å tilrettelegge for bedre og bredere utdanningsløp innen denne typen fag. Fagskolene er for eksempel langt framme i å tilby studieløp innen batterifaget.

Rapporten peker også på at den globale geopolitiske uroen i kombinasjon med utviklingen av kunstig intelligens og teknologi for cybersikkerhet, trolig vil øke kompetansebehovet innen samme sektor.

HØY mener at det er naturlig at mange av disse nye studiene bør ligge under en erfaringsbasert høyere yrkesfaglig utdanningsretning.

4.2 Helse

Helsepersonellrapporten peker gjentatte ganger på at kompetansen til helsefagarbeidere bør utvikles for å utnyttes bedre i de ulike helseforetakene. Om en legger til grunn at det noe fram i tid vil kunne bli mulig å oppnå en form for yrkesbachelor på NKR-nivå 6, mener HØY at en med det vil være enklere for helsefagarbeidere med lang praksiserfaring fra helsesektoren å videreutdanne seg til å utføre flere og mer avanserte oppgaver, nærmere det som i dag er forbeholdt profesjonen sykepleier.

4.3 Utdanning

Søkertallene til lærerutdanningene er historisk lav, så her er neppe løsningen å øke antall studieplasser. Burde en heller fokusere på bedre fordeling av arbeidsoppgavene i skolen? Burde flere yrkesgrupper formelt sett inn for å avlaste lærere med klassisk lærerutdanning fra universitet og høyskole? Burde stillinger som miljøterapeut, barne- og ungdomsarbeider og vernepleier anses som profesjoner, all den tid disse yrkesutøverne må forholde seg til samme yrkesetiske forskrifter som lærere og andre pedagoger i grunnskole og videregående opplæring?

HØY mener det er hensiktsmessig å vurdere disse problemstillingene for å imøtekomme framtidens rekrutteringsutfordringer og kompetansebehov.

5. Praksis

Store norske leksikon peker på at «et sentralt trekk ved alle profesjoner er at de utfører sine oppgaver basert på en kombinasjon av kunnskap og ferdigheter». Videre står det at kunnskapen skal være forskningsbasert, og at ferdigheter og erfaring tilegnes gjennom praksis.

I Studiebarometeret for 2022 kommer det fram at studentene ved norske fagskoler i stor grad er fornøyde med praksisen i løpet av studiet. Samtidig viser Studiebarometeret at det er nettopp praksis i lærer- og sykepleieutdanningene at UH-studentene er minst fornøyde med.

Det pekes i tillegg på mangel i praksisplasser tilknyttet profesjonsstudiene. Dette er ikke en like stor utfordring i fagskolesektoren, da flere studier blir til som følge av direkte forespørsel fra arbeidslivet. Sann sikres gode praksisplasser ute i foretakene, samtidig som mange av fagskolene tilbyr undervisning i virkelighetsnære omgivelser på campus.

Sammen løfter vi høyere yrkesfaglig utdanning

Profesjonsmeldinga bør åpne opp for en større bredde i utdanningsfeltet. Ingeniører tar ofte videreutdanning på fagskole for å få en praktisk forankring og arbeidsverktøy. Dette kan tyde på at det er noe som mangler i profesjonsstudiene, og at innholdet i studiene kanskje ikke forbereder godt nok til arbeidslivet. Vi spør oss derfor om kravene til teoretisk læring i profesjonsutdanningene overskygger den praktiske tilnærmingen til profesjonen.

I flere av innleggene under de ulike innspillsmøtene til profesjonsmeldingen i vinter, ser vi at forskningsdelen vektlegges mye, kanskje på bekostning av praksisdelen. Profesjonsutvikling som sådan skal selvsagt være forskningsbasert, men HØY vil hevde at for en som utøver en profesjon, er erfaring og praksis vel så viktig som individets egen evne til å forske. Når det er sagt, alle læringsaktiviteter som foregår i fagskolene anvender anerkjent kunnskap, forskning og empiri fra praksisfeltet som fundament i utvikling av studentenes læringsutbytte. Således vil vi hevde at fagskolenes utdanninger også er basert på forskning.

6. Fleksible og desentraliserte utdanninger

Fagskolene er gode på å utvikle fleksible og desentraliserte utdanninger som er tilrettelagt studenter som allerede er i arbeid, og man tilbyr i stor grad deltidsstudier som er helt eller delvis nettbaserte. I kombinasjon med praksis på egen arbeidsplass, eller i bedriften/institusjonen som har bestilt utdanningen, er dette en effektiv måte å drive etter- og videreutdanning på.